

Nr 26

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående föreskrift i samband med villkorlig dom om skyldighet att gottgöra skada.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nr 447 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* och nr 564 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* I motionerna, vilka är likalydande, hemställes att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i syfte att villkorlig dom som regel förbindes med föreskrift att den dömda skall i lämplig omfattning gottgöra den skada han åstadkommit.

Motionärerna önskar en sådan ändring av 8 § andra stycket lagen om villkorlig dom att villkorligt dömda, som ålagts gälda ersättning för skada som uppkommit genom brottet, i större omfattning än som nu är fallet meddelas föreskrift om tid och sätt för gäldande av hela skadeståndet eller del därav. Bestämmelsen bör enligt deras mening ändras på sådant sätt, att villkorlig dom regelmässigt förbindes med sådan föreskrift, såvida ej särskilda skäl talar däremot.

Beträffande skälen för motionärernas yrkande får utskottet hänvisa till motionerna.

Gällande bestämmelser m. m.

Bestämmelser om villkorlig dom meddelas i *lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom*. Enligt denna lag skall den villkorligt dömda i allmänhet stå under övervakning under en tid av normalt tre år. Övervakningen skall stå under tillsyn av övervakningsdomstol och utövas av en särskilt förordnad övervakare.

I lagen upptages vissa bestämmelser om *allmänna åligganden* för den villkorligt dömda. En sådan bestämmelse avser betalning av skadestånd. Om den villkorligt dömda har förpliktats att ersätta genom brottet uppkommen skada skall han sålunda enligt 6 § göra vad i hans förmåga står att fullgöra skadeståndsbetalningen.

Om den villkorligt dömda ställes under övervakning ger lagen också möjlighet för domstolen att meddela *särskilda föreskrifter* beträffande hans livsföring under prøvotiden. I den mån det med hänsyn till den dömdes ungdom, sinnesbeskaffenhet, omgivning eller levnadssätt och tidigareandel finnes påkallat för hans tillrättaförande kan sålunda enligt 8 § uppställas föreskrifter angående utbildning, arbetsanställning, vistelseort, bostad eller fritid, avhållsamhet från rusdrycker, behandling å sjukhus och angående inskränkning i förfogandet över arbetsförtjänst eller andra tillgångar. Enligt

8 § andra stycket kan också »där det finnes lämpligt» föreskrivas, att den dömde bör å tid och sätt som i domen angives söka fullgöra honom åliggande skyldighet att gälda ersättning för skada som uppkommit genom brottet.

Övervakaren äger enligt 10 § meddela bestämmelser angående verkställandet av domstols föreskrift enligt 8 § inom de i föreskriften angivna gränserna. Enligt 11 § kan föreskrift ändras eller upphävas då anledning därtill förekommer.

I 12 § upptages bestämmelser för det fall att den dömde, utan att därigenom göra sig skyldig till brott, åsidosätter något som till följd av den villkorliga domen åligger honom. Domstolen kan i sådant fall efter omständigheterna bl. a. förordna om prøvotidens förlängning, besluta tilldela den dömde varning, eller förklara anståndet förverkat. Enligt 14 a § kan även tillfälligt omhändertagande av den dömde ifrågakomma.

Enligt kungl. kungörelse den 5 juni 1959 är riket indelat i 20 skyddskonsulentdistrikt. *Skyddskonsulent* har enligt instruktionsföreskrift att inom sitt distrikt taga befattning med övervakning, tillsyn och annan verksamhet beträffande de villkorligt dömda. Konsulent skall sålunda bl. a. öva uppsikt över de övervakningar, som står under tillsyn av domstol i distriktet, samt tillse att de villkorligt dömda fullgör vad till följd av den villkorliga domen åligger dem. Om konsulent därvid finner anledning till anmärkning skall han söka åstadkomma rättelse genom råd eller anvisningar. Kan missförhållande icke hävas på denna väg eller kräves eljest åtgärd av övervakningsdomstolen skall konsulenten göra erforderlig framställning därom.

Enligt lag den 18 juni 1954 om *personundersökning* i brottmål må domstol där det prövas erforderligt förordna om sådan undersökning för vinnande av utredning rörande den misstänktes personliga förhållanden samt angående de åtgärder som må anses lämpligast för hans rättande. I tillämpningsföreskrifter till lagen stadgas bl. a. att personundersökaren skall verkställa en så vitt möjligt fullständig utredning om den tilltalades karaktär, levnadsomständigheter och personliga förhållanden i övrigt. Personundersökaren skall vidare, om villkorlig dom är ifrågasatt, yttra sig om behovet av särskilda föreskrifter i domen samt, i den mån så erfordras, förbereda tillämpningen av sådana föreskrifter.

Historik m. m.

Ur lagens förarbeten. Gällande lag om villkorlig dom trädde i kraft den 1 januari 1944. Till grund för lagens utformning låg ett av särskilda sakkunniga år 1937 framlagt betänkande (SOU 1937: 38).

I fråga om skadeståndsbetalning föreslog de sakkunniga att såsom legalt villkor för anstånd skulle gälla att den dömde efter förmåga ersatte genom brottet uppkommen skada. Enligt de sakkunniga skulle vidare domstolen, då det befanns lämpligt, kunna i den villkorliga domen meddela föreskrift

om tid och sätt för gäldandet. I sin motivering till bestämmelsen erinrade de sakkunniga om att institutet villkorlig dom enligt förslaget kompletterades med ett flertal bestämmelser åsyftande att göra domen till ett mera effektivt medel i kampen mot brottsligheten. De sakkunniga anförde vidare:

Såsom sådant kriminalpolitiskt medel kommer redan i betraktande, att den brottslige tvingas ersätta skada som uppkommit genom brottet.

I den första svenska lagen om villkorlig dom, av år 1906, upptogs den brottslige beredvillighet att gottgöra skada såsom en bland de omständigheter som skulle tagas i betraktande vid avgörandet huruvida villkorlig dom skulle meddelas. Under förarbetena övervägdes även att öppna möjlighet för domstolen att i domen uppställa såsom villkor för anstånd att en i domen bestämd skadeersättning lämnades inom viss tid. Uppslaget övergavs emellertid under återopande bl. a., att domstolen ingalunda saknade utväg att innan domen meddelades bereda den tilltalade skäligen tid att i handling ådagalägga sin beredvillighet att lämna ersättning.

I nu gällande lag angivas ej några speciella omständigheter vilka skola tilläggas betydelse vid prövning huruvida villkorlig dom skall meddelas. I stället för den nämnda bestämmelsen i 1906 års lag inflöt i 1918 års lag emellertid ett stadgande angående den dömdes åligganden under prövotiden, enligt vilket han skall göra vad i hans förmåga står att fullgöra honom ålagd skyldighet att ersätta genom brottet uppkommen skada. Enligt motiven till detta stadgande ansågs, att en dylik allmän bestämmelse vore att föredraga framför av domstolen givet åläggande att inom viss tid gälda skadeståndet eller del därav, emedan ett sådant åläggande möjligen kunde tolkas såsom innebärande en viss inskränkning i den skadeståndsberättigades möjlighet att på exekutiv väg omedelbart uttaga beloppet hos den skyldige.

I vissa länder förekomma emellertid bestämmelser om befogenhet för domstol att giva föreskrifter i detta avseende. — — —

Då den i förevarande betänkande föreslagna revisionen av institutet villkorlig dom som nyss nämnts innebär att detta kompletteras med ett flertal bestämmelser om åtgärder för att tillrättaföra den brottslige, synes man icke böra underlåta att för samma syfte utnyttja skadeståndsskyldigheten. Därvid torde man icke, i enlighet med gällande lag, behöva stanna vid en allmänt hållen bestämmelse om skadeståndsskyldighetens fullgörande såsom villkor för anstånd utan kunna, såsom i våra grannländer, utrusta domstolen med befogenhet att meddela ingående föreskrifter därom. De pedagogiska fördelarna av en sådan, helt säkert mera verksam, anordning äro så betydande, att de under det tidigare lagstiftningsarbetet anförda betänkligheterna däremot synas böra vika. Det får icke heller förbises, att det ökade rättsskydd som genom bestämmelsen beredes den skadelidande innebär en fördel.

De sakkunniga föreslå sålunda att såsom legalt villkor för anstånd enligt villkorlig dom skall gälla, att den dömda efter förmåga ersätter genom det ifrågavarande brottet uppkommen skada i den mån skyldighet därtill åligger honom enligt laga kraft ägande dom. Där så finnes lämpligt skall enligt förslaget detta allmänna villkor kunna närmare specificeras genom särskild föreskrift om tid och sätt för gäldandet, exempelvis så att den dömda ålägges att vid lyftande av veckolön lämna viss del därav till målsäganden, eventuellt genom förmedling av övervakaren. Av bestämmelsens avfattning torde med full tydlighet framgå, att den icke betager måls-

äganden rätt att i vanlig ordning påkalla exekutiv myndighets åtgärd för att omedelbart uttaga hela skadeståndet.

Uttalande av justitieombudsmannen år 1950. I justitieombudsmannens ämbetsberättelse år 1950 redogöres för några iakttagelser rörande tillämpningen av bestämmelserna om särskilda föreskrifter vid villkorlig dom. Justitieombudsmannen uttalade bl. a. att domstolen vid avgörande av huruvida föreskrift enligt 8 § skulle meddelas den dömde och vid valet mellan olika föreskrifter särskilt borde tillse, att föreskriften var erforderlig för den dömdes tillrättaförande, att den dömde hade utsikt att kunna fullgöra föreskriften och att möjlighet fanns att kontrollera att den dömde verkligen fullgjorde vad honom ålagts. I avseende å kontrollen förklarade justitieombudsmannen att systemet med föreskrifter förutsatte en effektiv och sakkunnig övervakning och framhöll därvid särskilt behovet av en utvidgning av skyddskonsulentorganisationen. Rörande föreskrift om skadeståndsbetalning anförde justitieombudsmannen följande:

Föreskrift att den villkorligt dömde skall söka genom avbetalningar gälda *ersättning för skada*, som uppkommit genom brottet, skall enligt lagen givas, då det finnes lämpligt. Denna föreskrift om skadeståndsbetalning är således ej betingad av att den finnes erforderlig för den dömdes tillrättaförande. Att en villkorligt dömd gör vad i hans förmåga står för att ersätta av brottet uppkommen skada är emellertid av stort värde ur uppfostringssynpunkt. Föreskrifter i detta hänseende borde kunna användas i långt större utsträckning än som sker.

Då bestämmelser av detta slag meddelas, bruka domstolarna så vitt möjligt fastställa avbetalningsposterna så, att utdömt skadestånd kan bli till fullo betalt under prövotiden. Härvid förekommer det emellertid ofta, att domstolen överskattar den dömdes betalningsförmåga, vilket har till följd, att han icke mäktar följa den uppgjorda avbetalningsplanen. När de tilltalade inför rätta tillfrågas om sina möjligheter att göra avbetalningar på skadeståndet, se de gärna alltför optimistiskt på sin ekonomiska situation; de medgiva villigt att göra avbetalningar med belopp, som de sedan icke kunna erlægga. En strävan att ställa sig i en fördelaktig dager för att därigenom skapa bättre förutsättningar för en villkorlig dom spelar uppenbarligen in härvidlag. Domstolarna borde därför icke fästa så stort avseende vid de tilltalades uttalanden om sin betalningsförmåga utan noggrant pröva vad som skäligen kan betalas. Ur pedagogisk synpunkt torde det vara bättre att bestämma ett lägre belopp för de periodiska avbetalningarna och med stränghet kräva, att de fullgöras, än att fastställa ett högre belopp och nödgas se genom fingrarna med att föreskriften gång efter annan åsidosättes. Vidare synas domstolarna gärna förbise vikten av att betalningsterminerna avpassas efter den dömdes avlöningsförhållanden. För en arbetare med veckoavlönning är det sålunda olämpligt att föreskriva hur mycket han skall erlægga månatligen.

Ur kontrollsynpunkt böra avbetalningarna ske genom övervakarens förmedling. Domstolarna synas också i allmänhet begagna denna metod. Anordningen ses dock av övervakarna med mindre blida ögon. Det är också obestridligt, att övervakarna kunna bli mycket betungade av att på detta sätt nödgas fungera som inkasserare. Andra utvägar för anordnande av en effektiv kontroll av betalningarna ha också tillgripits. Sålunda har jag i

några fall iakttagit, att den dömdes arbetsgivare åtagit sig att handhava bestyret med avbetalningarna.

Strafflagberedningens slutbetänkande. Den nuvarande villkorliga domen motsvaras i strafflagberedningens år 1956 framlagda slutbetänkande (SOU 1956: 55) av flera olika påföljder. Överlämnande till vård enligt barnavårdslagen, lagen om nykterhetsvård, sinnessjuklagen och öppen psykiatrisk vård utbrytes sålunda till självständiga påföljder, och i övrigt uppdelas den villkorliga domen i två väsentligt olika påföljder: *villkorlig dom* — avsedd för tillfällighetsbrottslingar med så god prognos att övervakning och ej andra föreskrifter än sådana om skadeståndsbetalning skall ifrågakomma — och *skyddstillsyn* — avsedd för de fall då mera ingripande åtgärder erfordras.

Bestämmelser om föreskrifter angående skadeståndsbetalning upptages i förslaget för såväl villkorlig dom (3 kap. 5 §) som skyddstillsyn (4 kap. 6 och 9 §§). Förpliktas den som erhåller *villkorlig dom* att ersätta genom brottet uppkommen skada, må rätten sålunda föreskriva att han under prövotiden skall söka fullgöra skadeståndsskyldigheten eller del därav på tid och sätt som anges i domen. I sin motivering till denna bestämmelse anför strafflagberedningen bl. a.:

Det är enligt strafflagberedningens mening av den största vikt, att den som förorsakar skada genom brott förmås att så långt det är honom möjligt ersätta skadan. Detta är påkallat icke blott av omtanke om den som har fördelats genom brottet, målsäganden. Skadeståndsskyldigheten fyller även ett viktigt kriminalpolitiskt ändamål genom att på ett ur pedagogisk synpunkt lämpligt sätt göra klart för den dömde och andra, att den som vållar skada genom brott är pliktig att gottgöra skadan. Betalningen av skadeståndet kan också i sig innebära en kännbar påföljd för brottet, framför allt när — såsom i regel är fallet — den dömde nödgas avstå från en del av sin inkomst för att kunna fullgöra betalningsskyldigheten.

Domstolen måste se till att den dömde icke blir så betungad av skadeståndsbetalningen, att han hindras i sin återanpassning. Amorteringarna skall sålunda begränsas till vad som är skäligt med hänsyn till den dömdes ekonomiska bärkraft. Detta kräves såväl av det kriminalpolitiska syftet med skadeståndsföreskriften som av målsägandens intresse att betalningen verkligen kommer att fullgöras.

Den som dömts till *skyddstillsyn* skall enligt 4 kap. 6 § i förslaget om han förpliktats ersätta genom brottet uppkommen skada göra vad i hans förmåga står att fullgöra denna skyldighet och enligt 9 § kan tillsynsmyndigheten — det organ som skall handha skyddstillsyn — meddela föreskrifter rörande tid och sätt för skadeståndsskyldighetens fullgörande. I anslutning till bestämmelsen i 4 kap. 6 § uttalar beredningen:

Beredningen vill i detta sammanhang understryka vikten av att den dömde, så långt det är honom möjligt, förmås att ersätta den skada som han har förorsakat genom sitt brott. Angelägenheten härav är icke enbart betingad av omsorg om målsägandens intresse att få sin skada ersatt. Det är även ur kriminalpolitisk synpunkt av stor betydelse att hos lagöverträdarna inskräpes, att de måste taga de ekonomiska konsekvenserna av sitt

handlande. Den genom 8 § i 1939 års lag tillskapade möjligheten att meddela föreskrift om tid och sätt för fullgörande av skadeståndsskyldighet torde icke på långt när ha tillämpats i den utsträckning som har varit möjlig och lämplig; år 1954 gavs sådan föreskrift i samband med villkorlig dom endast i 329 fall. En förklaring härtill är måhända, att det vid domens meddelande ofta är svårt att överblicka den dömdes möjligheter att ersätta skadan. Detta hinder bortfaller vid skyddstillsyn, där det enligt förslaget ankommer på tillsynsnämnden att under prövotiden meddela erforderliga föreskrifter och att vid behov ändra dessa. Beredningen förutsätter därför att föreskrifter om tid och sätt för fullgörande av skadeståndsskyldighet kommer till rikligare användning än för närvarande. Oberoende av om sådan föreskrift ges eller ej, är den dömda likväl enligt förevarande paragraf skyldig att göra vad i hans förmåga står att betala skadeståndet. Även om tillsynsnämnden av särskilda skäl ej finner anledning att meddela föreskrift i nämnda hänseende, åligger det därför ändock nämnden, liksom övervakaren, att hålla hand över att den dömda fullgör denna skyldighet.

Översyn av utsökningsslagen. I strafflagberedningens betänkande upplyses, att beredningen övervägt om den skulle kunna föreslå *exekutionsrättsliga åtgärder* för att effektivisera skadeståndsbetalningen, varvid kunde ifrågakomma att öppna möjlighet till *införsel* för skadestånd på grund av brott. Beredningen anför emellertid att det syns beredningen, att detta spörsmål har så nära samband med frågan om utsökningsslagens reformering och införselinstitutets roll i ett reformerat utsökningsslag att det bör upptagas vid den förestående revisionen av utsökningsslagen. Frågan överväges för närvarande av *utredningen för förberedande översyn av utsökningsslagen m. m.*

I ett i andra kammaren den 5 maj 1959 avgivet interpellationssvar rörande utredningsarbetet uttalade dåvarande justitieministern att det ännu ej kunde bedömas om det fanns några möjligheter att till särbehandling utbryta frågan om utbyggnad av införselinstitutet, så att det även komme att avse skadestånd på grund av brott.

Statistik

Villkorligt dömda 1950—1958 med övervakning och föreskrift om skadestånd

Avser personer som erhållit villkorlig dom med övervakning, vilken påbörjats angivna år. Såsom framgår av tabellen finnes för vissa år uppgifter om skadestånd ej tillgängliga.

År	Villkorligt dömda med övervakning		Summa	D ä r a v med föreskrift om skadestånd		
	M.	K.		M.	K.	Summa
1950	3 066	409	3 475
1951	3 470	415	3 885	335	17	352
1952	3 335	366	3 701
1953	3 346	439	3 785
1954	3 152	412	3 564	307	22	329
1955	3 225	427	3 652	246	17	263
1956	3 465	382	3 847	218	14	232
1957	3 653	355	4 008
1958	3 915	447	4 362	222	12	234

Utredningen för förberedande översyn av utsökningslagen m. m. har nyligen igångsatt en undersökning avsedd att belysa i vad mån de villkorligt dömda fullgör sin skyldighet att gälda ersättning för skada som uppkommit genom deras brott. Utredningen har inhämtat uppgifter från samtliga skyddskonsulenter rörande de villkorligt dömda, som den 1 december 1959 stod under övervakning och vilkas prøvotid då varat minst ett år, d. v. s. i huvudsak de vilkas prøvotid börjat tidigast i december 1956 och senast i november 1958. Ur undersökningsmaterialet, som ännu icke är statistiskt färdigbearbetat, må här återgivas följande.

Undersökningen avser 6 448 villkorligt dömda med övervakning. Av dessa har 3 246 (= 50 %) förpliktats att utge skadestånd på grund av brott. Av dem som förpliktats utge skadestånd har 379 (= 12 %) erhållit föreskrift enligt 8 § andra stycket.

Remissyttranden

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden över motionerna från *riksåklagarämbetet*, *Stockholms rådhusrätt* samt *skyddskonsulenterna* i *Stockholms norra distrikt*, *södra distrikt* och *distrikt för unga* samt *Upplands distrikt*. Därjämte har tillfälle att yttra sig över motionerna beretts *Föreningen Sveriges häradshövdingar*, *Föreningen Sveriges stadsdomare*, *Sveriges advokatsamfund* och *Svenska bilförsäkringsföreningen*. Från sistnämnda förening har yttrande ej inkommit.

Samtliga remissinstanser ställer sig avvisande till den av motionärerna föreslagna lagändringen. Flertalet har dock uttalat sin förståelse för motionernas syfte men också anmält starka tvivel om lämpligheten av den avsedda lagändringen. Behovet av en ytterligare utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen har starkt understrukits i åtskilliga yttranden.

Riksåklagarämbetet anser att möjligheten att meddela föreskrift om skadestånd icke har tillämpats i den utsträckning som i och för sig varit önskvärd. Ämbetet har tagit del av den undersökning i frågan som verkställts av utredningen för förberedande översyn av utsökningslagen och därvid bl. a. funnit, att frekvensen av domar, som innefattar åläggande av skadeståndsskyldighet, liksom frekvensen av skadeståndsföreskrifter, är mycket varierande inom olika delar av landet. Ämbetet anför:

I Norrbottens skyddskonsulentdistrikt utgjorde antalet villkorligt dömda, som i domen förpliktats utge skadestånd, 69 procent av hela antalet, under det att motsvarande siffra för Västmanlands distrikt var endast 37 procent. I Södermanlands distrikt hade föreskrifter om skadeståndsbetalning meddelats för 29 procent av de villkorligt dömda, som ålagts skadeståndsskyldighet, men i Östergötlands distrikt endast för 4 procent av samma grupp. Och i Jönköpings-Kronobergs distrikt, där sådana föreskrifter meddelats i 13 fall (= 12 % av samtliga fall då villkorligt dömd ålagts skadeståndsskyldighet), härrörde 6 av föreskriftsfallen från en och samma domstol.

Den ifrågavarande undersökningen avser vidare att belysa, i vad mån de villkorligt dömda som ålagts att betala skadestånd verkligen ha fullgjort denna sin skyldighet, såvitt gäller perioden den 1 december 1958—den 30

november 1959. Inom gruppen av villkorligt dömda, som erhållit föreskrift om tid och sätt för skadeståndsbetalningarna — 379 stycken — hade 62 procent åtminstone till någon del fullgjort sin betalningsskyldighet, därav 34 procent helt. Av en slumpvis utvald kontrollgrupp villkorligt dömda, som ej erhållit dylik föreskrift — 781 av hela antalet 2 867 — hade däremot endast 32 procent betalat något; dock hade hela 22 procent erlagt skadeståndet fullt ut.

Det är givetvis vanskligt att dra bestämda slutsatser av statistiska uppgifter, sådana som de här i korthet refererade. Enligt ämbetets mening ge uppgifterna emellertid i varje fall belägg för att domstolarna anmärkningsvärt ojämnt utnyttja möjligheten att meddela föreskrifter om tid och sätt för fullgörande av skadeståndsskyldighet samt att det bör vara både möjligt och lämpligt att meddela sådana föreskrifter i större utsträckning än som har skett.

Trots att riksåklagarämbetet har den allmänna inställning till problemet, som här angivits, finner ämbetet det böra sättas i fråga, om det för att tillgodose motionärernas syfte är påkallat att vidtaga den av dem förordade lagändringen och göra frågan härom till föremål för särskild utredning.

Ämbetet framhåller att problemet ganska nyligen grundligt penetrerats av strafflagberedningen i dess slutbetänkande, att beredningens förslag efter remissbehandling för närvarande är föremål för beredning i justitiedepartementet samt att det torde kunna förväntas, att ett lagförslag omfattande bl. a. de ämnen som här är aktuella kommer att remitteras till lagrådet redan under loppet av innevarande år. Ämbetet yttrar vidare:

En ovillkorlig förutsättning för att strafflagberedningens förslag skall kunna bringas i tillämpning är — det understryker beredningen själv i flera **sammanhang** — att tillräckliga *resurser* finnas för de dömdas behandling. Förslaget innefattar sålunda ett oeftergivligt krav på en kraftig upprustning av resurserna för kriminalvård i frihet — främst av skyddskonsulentorganisationen. Det av beredningen föreslagna påföljdssystemet innebär en ökning av de kriminalpolitiska behandlingsformerna och lämnar domstolarna större frihet i valet av påföljd än de nu ha. Behovet av noggrant och sakkunnigt utförda *personundersökningar* till ledning vid detta val kommer därför att framträda med större styrka än för närvarande. Beredningen har härav dragit den konsekvensen, att skyddskonsulent alltid skall delta i personundersökning — antingen som verkställare av eller som granskare av undersökningen.

— — —

Ett annat krav som måste ställas på en föreskrift av ifrågavarande slag är att det skall finnas möjlighet att kontrollera, att den dömde verkligen fullgör vad som har ålagts honom. Och om den dömde annat än tillfälligt brister i fullgörandet av föreskrift, bör detta regelmässigt föranleda åtgärd i någon form — antingen så att föreskriften ändras eller så att han på något av de sätt lagen anvisar får känna av en reaktion, som innebär ogillande av hans handlingssätt. För närvarande förekommer det otvivelaktigt i stor utsträckning, att de dömda nonchalera meddelade föreskrifter utan att det leder till någon påföljd. Enligt ämbetets mening innebär detta en allvarlig fara för de dömdas laglydnad och för respekten för lag och ordning i allmänhet. Strafflagberedningen har även i detta sammanhang dragit den kon-

sekvensen att skyddskonsulentorganisationen i ökad omfattning bör kopplas in vid övervakningen av de dömda.

Ämbetet har med vad nu sagts redan antytt ett skäl, som enligt ämbetets mening starkt talar mot att *regelmässigt* förbinda villkorlig dom med föreskrift om skadeståndsbetalning, nämligen att det för närvarande saknas organisatoriska resurser för att göra sådana föreskrifter effektiva. Om man icke först väsentligt bygger ut skyddskonsulentorganisationen, skulle en reform av det slag motionärerna avse innebära stora risker för att den redan betänkliga klyftan mellan lag och tillämpning ytterligare vidgas. Eller med andra ord: reformen skulle kunna bli mera till skada än till nytta.

Enligt ämbetets mening äro bristerna i den nuvarande ordningen mindre att hänföra till lagens innehåll än till dess tillämpning. Vad som i första hand bör undersökas är därför om man icke utan lagändring kan åstadkomma en ändring av praxis på området — en ändring som kan genomföras utan de nyss antydda vådorna. För ämbetet ligger det då närmast till hands att rikta uppmärksamheten på den roll som åklagarna kunna spela i sammanhanget.

Enligt ämbetet borde det finnas goda möjligheter för att åklagarna skall kunna verka för att föreskrifter om skadeståndsbetalning kommer till användning i ökad utsträckning. Med hänsyn härtill har ämbetet genom cirkulärskrivelse givit rikets åklagare del av ämbetets utlåtande i detta ärende. Ämbetet framhåller emellertid, att förutsättningen för att det skall bli verklig mening med en ökad tillämpning av föreskrifter om skadeståndsbetalning är, att kontrollen av att föreskrifterna faktiskt efterlevs samtidigt intensifieras. I denna fråga anför ämbetet bl. a.:

Det finns redan flera tecken som tyda på att skyddskonsulenterna i ökad utsträckning ha funnit det möjligt att, jämte alla sina övriga trängande uppgifter, ägna tid även åt denna verksamhet. Av betydelse är därvidlag säkerligen den utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen som nyligen har kommit till stånd. En skärpning i inställningen till frågan om föreskrifternas betydelse har på senare tid särskilt kommit till uttryck i ett avgörande av Högsta domstolen den 6 november 1959. På talan av en skyddskonsulent hade underrätterna förklarat en villkorlig dom förverkad, när den villkorligt dömde icke till någon del efterkommit honom meddelad föreskrift att till fullgörande av skadeståndsskyldighet å 2 815 kronor varje vecka erlagga 20 kronor. Trots att den dömde visade att han efter avgörandet i första instans gottgjort målsägandena så att någon skadeståndsskyldighet icke kvarstod, fann Högsta domstolen hans åsidosättande av föreskriften vara av så allvarlig beskaffenhet, att den villkorliga domen borde förklaras förverkad, och fastställde alltså beslutet.

Möjligen kunde det vara befogat att utfärda ett cirkulär även till skyddskonsulenterna och därvid rikta deras uppmärksamhet på angelägenheten av att kontrollen över föreskrifternas efterlevnad göres så effektiv som möjligt. — — Frågan om ett dylikt cirkulär erfordras och hur det i så fall bör utformas torde det emellertid närmast ankomma på fängvårdsstyrelsen att pröva.

Stockholms rådhusrätt anser, att den föreslagna lagändringen icke nämnvärt skulle förbättra målsägandes möjligheter att få sina skador ersatta men

väl kan befaras leda till att betalningsföreskrifter i ökad omfattning icke efterkommes, vilket från flera synpunkter måste anses olämpligt. Rådhusrätten omnämner, att sådana föreskrifter vid rådhusrätten använts i förhållandevis ringa utsträckning. Rådhusrätten fortsätter:

I viss mån förklaras detta förhållande av att vid tidpunkten för domfällandet den dömde ej sällan saknar fast anställning och i övrigt lever under sådana ekonomiska förhållanden att det icke kan anses lämpligt att i domen föreskriva om tid och sätt för skadeståndets fullgörande. Emellertid kvarstå säkerligen ett icke obetydligt antal fall där utrymme i och för sig funnits att använda föreskriften utan att så skett. Frånvaron av föreskrifter i dessa fall torde till icke ringa del ha sin förklaring i att erfarenheten visat att en sådan föreskrift ofta icke efterkommes. Detta beror i sin tur bl. a. på att många övervakare — enligt vad rådhusrätten har sig bekant — äro negativt inställda till föreskrift om skadeståndsbetalning, enär de anse att en sådan föreskrift försvårar samarbetet med den dömde och därför icke tillräckligt aktivt medverka till föreskriftens fullgörande. Även en övervakare med positiv inställning till ifrågavarande föreskrift saknar emellertid verkligt effektiva möjligheter att förmå en villkorligt dömd att efterkomma en föreskrift om skadeståndsbetalning. De tvångsåtgärder som enligt lagen om villkorlig dom kunna vidtagas mot en villkorligt dömd torde nämligen icke alltid vara till fyllest för att framtinga skadeståndsbetalning i enlighet med en meddelad föreskrift, särskilt med hänsyn till att domstolarna av naturliga skäl icke gärna förklara en villkorlig dom förverkad på grund av underlåtenhet att åtlyda en sådan föreskrift annat än vid ett uppenbart nonchalerande av föreskriften. I detta sammanhang må också påpekas att de nyss avsedda tvångsåtgärderna kunna vidtagas mot en villkorligt dömd som tredskas med skadeståndsbetalningen, oavsett om föreskrift om skadeståndets fullgörande intagits i domen. Redan på grund av bestämmelserna i 6 § lagen om villkorlig dom är den dömde nämligen skyldig att under prövotiden göra vad i hans förmåga står att fullgöra sin skadeståndsskyldighet vid risk att i lagen angivna tvångsåtgärder eljest kunna vidtagas mot honom.

I yttrandena från de fyra hörda *skyddskonsulenterna* har starkt framhållits behovet av en förstärkning av skyddskonsulentorganisationens resurser. I yttrandena har också betonats att betalningsförmågan hos det berörda klientelet mycket ofta är starkt nedsatt. Ävenså har påpekats att föreskrifter av ifrågavarande slag kan försvåra kontakten mellan övervakaren och den dömde. Sålunda anför t. ex. *skyddskonsulenten* i *Stockholms norra distrikt* följande:

Man bör hålla i minnet att en övervägande del av våra klienter äro fysiskt och psykiskt svaga och att brottet sammanhänger med olika komplikationer i livsföringen, skilsmässa, alkoholism, missanpassning i arbetet, allmän hållningslöshet, vilket allt får påtagliga ekonomiska konsekvenser. I dessa fall kommer tonvikten i övervakningen att ligga på att hjälpa klienten att stå på egna ben och reda upp hans situation. Det ligger då en viss fara i att sätta övervakaren som individen av skadeståndet. Det kan exempelvis medföra, att den villkorligt dömd underlåter att besöka övervakaren; eller som en villkorligt dömd uttryckte det: »När man i alla fall inte kan lämna något, är det väl ingen idé att komma». Indrivarens attityd av krav och övervaka-

rens av vilja att förstå och hjälpa kan vara svår att förena. Det bör också observeras att vi i Sverige nödgas även i svåra fall i stor utsträckning anlita frivilliga, relativt otränade övervakare, för vilka balansgången mellan dessa två roller kan vara särskilt påfrestande. Föreskriften måste därför användas med försiktighet. — — — Den bristande förmågan kan härledas ur olika orsaker. Hållningslöshet med ty åtföljande komplikationer i fråga om anställning, bostad, ekonomi etc. Spritmissbruk. Underhåll till barn uä och iä, liksom skulder av olika slag. Sjukskrivning längre tider.

I yttrandet upplyses, att fångvårdsstyrelsen ändrat blanketterna för övervakares rapport till skyddskonsulent på sådant sätt att övervakaren halvårsvis skall upplysa om i vad mån skadeståndet betalats samt meddela sina synpunkter på skadeståndsbetalningen.

Skyddskonsulenten i Stockholms södra distrikt anför:

En summarisk undersökning av levnadsvillkoren för de personer, som givits betalningsföreskrift, visar att det i alltför stor utsträckning rör sig om personer, som lever i närheten av existensminimum. Över 40 procent av de villkorligt dömda i detta distrikt ha betydande försörjningssvårigheter på grund av alkoholism, sjukdom och psykiska defekter av olika slag. Att regelmässigt giva denna stora grupp, om vilken man med säkerhet vet att en betydande del aldrig kommer att vinna full social anpassning, betalningsföreskrifter, torde vara ett slag i luften och endast medföra, att värdet av föreskrifter i allmänhet råkar i fara. — — — Erfarenheten har visat, att övervakarens uppgift som rådgivare och stöd åt den villkorligt dömda helt står i motsättning till hans uppgift som inkasserare av skadeersättning. Erfarna övervakare sätter stundom som villkor för att de skola åtaga sig ett uppdrag, att detta icke skall förenas med skyldighet att indriva skadeersättning; man har funnit, att uppgiften att inkassera skadeståndet stör den ur övervakarens synpunkt viktigaste uppgiften: att bistå en människa i dennes strävan till samhällsanpassning. Om den dömda i övervakaren ser en inkasserare, har övervakaren svårt att vinna hans förtroende och vid sådana tillfällen, då den dömda har svårigheter att komma ut med föreskriven avbetalning, händer ej sällan att han undviker att ta kontakt med övervakaren. Jag har en mångfald exempel på att underlåten kontakt med övervakaren helt beror på den dömdes ekonomiska svårigheter.

Samma synpunkter går igen i yttrandet från *skyddskonsulenten i Stockholms distrikt för unga*:

De flesta unga har enligt min erfarenhet stora svårigheter att betala ådömt skadestånd. Tyvärr går människans skadeståndsbetalning ut även över deras mödrar, deras små barn och hustrur. De senare drivas att kvarstå i förvärvsarbete, då de rätteligen borde vara hemma och sköta sina barn och hemmet. — — —

Om nu föreskrift om skadestånd skulle bli obligatorisk med nämnt undantag och hittills villiga övervakare dra sig tillbaka på grund av ovilja att inkassera skadestånd, vilket är att vänta, blir det nödvändigt att anlita yrkesövervakare. I så fall blir ofrånkomligt med en betydande personalförstärkning av den redan nu underbemannade skyddskonsulentorganisationen.

Mig förefaller 8 § lagen om villkorlig dom i sitt nuvarande skick vara bra och jag förmodar att domstolarnas försiktighet vid meddelandet av föreskrift om skadestånd till en del är en följd av den insikt om svårigheterna

vid en sådan föreskrifts genomförande, som domaren förvärvat sig bland annat vid de överläggningar som författningsenligt hållas med vederbörande skyddskonsulent minst en gång årligen. Vad som behövs är inte en ny skärpande lagstiftning utan möjlighet att genomföra den gällande. Härtill fordras en förstärkning av skyddskonsulentorganisationen.

Enligt *skyddskonsulenten* i *Upplands distrikt* är föreskrift om sättet för betalningen av skadeståndet av stort värde och bör användas i den omfattning som omständigheterna medger. Konsulenten anför vidare bl. a.:

Till motionärernas förslag att lagstadgandet beträffande föreskriften om skadeståndsbetalningen skulle ändras på sådant sätt att villkorlig dom regelmässigt förbindes med sådan föreskrift ställer jag mig emellertid mycket tveksam. Då jag såväl under hösten 1957 som vid motsvarande tidpunkt 1959 gjorde en noggrann genomgång av mitt aktmaterial beträffande de villkorligt dömda för att uttröna i vilken omfattning skadestånden erlades, fann jag att majoriteten av de dömda, som icke hade domen förenad med skadeståndsföreskrift, saknade förmåga att betala ådömda skadestånd. Utredningen visade också att flertalet av dem, som vid tidpunkten för genomgången saknade betalningsförmåga, icke heller framgent kunde beräknas få en så förbättrad ekonomi, att betalningsförmågan nämnvärt skulle öka. Den bristande betalningsförmågan har skiftande orsaker. Många av de villkorligt dömda är svårt handikapade på grund av psykiska defekter, som yttrar sig i bristande uthållighet, återkommande depressioner med alkohol- och narkotikamissbruk som följd. Andra har nog med att klara sin egen och en ofta stor familjs försörjning och lever ej sällan på existensminimum. Eftersläpande skatteskulder, böter, amorteringar av bosättningslån och underhållsbidrag till utomäktenskapliga barn eller barn i upplösta äktenskap nedsätter mångas betalningsförmåga.

Föreningen Sveriges häradshövdingar vitsordar att föreskrifter av ifrågasvarande slag lämnas i förhållandevis ringa antal fall. Om orsakerna härtill anför föreningen:

I det långt övervägande antalet fall av villkorlig dom sker intet åläggande av skadeståndsskyldighet därför att ingen talan därom förts. Ibland torde målsäganden redan ha fått ersättning. Oftast torde han ha ansett sådan talan meningslös eller ock har han haft sin egendom försäkrad. Försäkringsbolagen visa ett anmärkningsvärt ringa intresse för att föra skadeståndstalan i dylika fall. Härutöver är att framhålla, att det brottslingsklientel, beträffande vilket föreskrift skulle vara påkallad, i övervägande grad består av unga människor, karakteriserade av hållningslöshet, bristande uthållighet, likgiltighet för andra människors egendom o. d. Atskilliga av dem kunna ha förhållandevis välbetalt arbete men byta ofta arbetsanställning och få därigenom oregelbundna inkomster. De flesta äro mer eller mindre arbetskygga och ha följaktligen svårt att försörja sig. Den skada dessa dömda personer gjort är ofta mycket betydande; deras skadeståndsskyldighet kan belöpa sig till tusentals kronor. Skadeståndsskyldighet med sådana belopp ter sig för den dömde som helt oöverkomlig. Domstolen för sin del finner det visserligen angeläget att den dömde förmås göra vad han kan för att gottgöra skadan. Men vid bedömning av huruvida föreskrift av ifrågasvarande slag skall lämnas kan domstolen icke undgå att beakta även andra synpunk-

ter och kanske särskilt hur en föreskrift inverkar på möjligheten att under prövotiden tillrättaföra den dömd. I vissa fall kan meddelandet av föreskrift vara ägnat att försvåra den dömdes återanpassning med till buds stående medel. Den dömd kan om han över huvud kan beredas arbetsinkomst som nämnvärt överstiger vad han behöver för sin försörjning, väntas reagera ogynnsamt mot tvånget att betala skadestånd; hellre än att betala kan han sluta arbetet, varav kan följä återfall i misskötsamhet. Dessa synpunkter kunna icke fränkännas fog och de få ökad tyngd om man betänker, att den dömdes frivilliga medverkan icke kan undvaras vid resocialiseringsarbetet.

Med det anförda har föreningen velat påvisa att meddelandet av föreskrift långt ifrån alltid har den goda inverkan på den dömd, som motionärerna förmodat. Och det är, såsom motionärerna också antytt, icke möjligt att alltid sätta målsägandens intresse att få sin skada eller del därav ersatt framför samhällets intresse av ett framgångsrikt tillrättaförande av den dömd genom kriminalvård i frihet. Föreskrift om skadeståndsbetalning måste därför användas med urskiljning.

Enligt föreningens mening saknas anledning att för närvarande ändra stadgandet i 8 § andra stycket lagen om villkorlig dom.

Såvitt Föreningen Sveriges stadsdomare har sig bekant torde skyddskon-sulenterna ägna särskild uppmärksamhet åt förevarande fråga, och det saknas därför enligt föreningen anledning att antaga annat än att i de fall då villkorligt dömd verkligen har förmåga att fullgöra sin skadeståndsskyldighet skyddskon-sulenterna även tillser att så sker. Föreningen fortsätter:

Dessa synas också ha större möjligheter att vid varje tillfälle bedöma förmågan än vad domstolen har. Styrelsen vill inte bestrida att sådan föreskrift som det här är fråga om skulle kunna användas i något större utsträckning än som nu sker, men vill också framhålla att ett rent rutinmässigt meddelande av föreskrifter i detta hänseende kan medföra mera skada än gagn. Det måste dock för domstolen framstå såsom antagligt att de meddelade föreskrifterna skola kunna uppfyllas utan att andra berättigade intressen åsidosättas. I annat fall kan avsikten med den villkorliga domen i övrigt äventyras. Det synes styrelsen i vart fall som om de möjligheter till föreskrifter i detta hänseende, som redan gällande lag ger domstolarna, äro fullt tillräckliga. På det av motionärerna redovisade materialet kan enligt styrelsens mening i vart fall ej utläsas, att domstolarna skulle underlåta att utan skäl meddela sådana föreskrifter, som här avses, i någon större utsträckning.

Med stöd av vad sålunda anförts vill styrelsen, som icke anser den föreslagna lagändringen erforderlig, avstyrka bifall till motionen.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund anmäler starka tvivel om lämpligheten av motionärernas förslag. Styrelsen anför bl. a.:

Till en början kan ifrågasättas om icke motionärerna i viss mån överdriver betydelsen av sådan föreskrift som här avses, när de uttalar att utnyttjandet av stadgandet härom »mången gång medför en för den dömd och andra brottsprevenerande verkan, samtidigt som föreskriften utgör en god hjälp åt målsäganden att helt eller delvis erhålla gottgörelse för genom

brottet liden skada». I vad mån erfarenheterna av stadgandets hittillsvarande tillämpning ger belägg för den uppfattning motionärerna sålunda uttalat, framgår icke av motionerna och undandraget sig styrelsens bedömande. Om emellertid erfarenheterna skulle gå i nämnda riktning, får man icke förbise att detta *kan* bero på att stadgandet hittills tillämpats i förhållandevis begränsad omfattning och endast i sådana fall där domstolen funnit en tillämpning av bestämmelsen lämplig. Härav kan man icke utan vidare dra den slutsatsen att samma gynnsamma resultat skulle uppnås vid en så vidsträckt tillämpning av stadgandet som motionärerna föreslår.

Mot en lagändring av föreslagen innebörd talar enligt styrelsens uppfattning följande skäl. Om en föreskrift rörande skadeståndsskyldighetens fullgörande i längden skall kunna få önskad effekt, måste man vara beredd att sätta makt bakom orden, d. v. s. att tillgripa sanktioner mot den som icke följer den meddelade föreskriften. I sista hand måste man alltså vara beredd att förklara den villkorliga domen förverkad. Vill man icke tillgripa detta tvång, kommer det sannolikt icke att dröja länge innan de skadeståndsskyldiga lärt sig att man utan risk kan låta bli att följa den meddelade föreskriften, och effekten blir då snarast en minskad respekt för myndigheterna. Å andra sidan är det svårt att tänka sig att svenska domstolar skulle vara beredda att i måhända stor omfattning förklara villkorliga domar förverkade enbart av det skälet att den villkorligt dömde åsidosatt meddelad föreskrift om sätt och tid för skadeståndsskyldighetens fullgörande. En mycket restriktiv inställning från domstolarnas sida i detta avseende är också mycket naturlig. Hur önskvärt det än är att de dömda förmås att fullgöra sin skadeståndsskyldighet, kan det icke bestridas att hot om frihetsberövande för nutida svensk rättsuppfattning framstår såsom ett allt annat än tilltalande medel att framtvunga en ekonomisk förpliktelses fullgörande. Metoden har ett omisskännligt drag av personalexekution, som icke går väl ihop med vår rättsåskådning.

Utskottet

Enligt 1939 års lag om villkorlig dom gäller såsom en huvudregel att den villkorligt dömde skall stå under övervakning under en prøvotid av normalt tre år. Under prøvotiden har den dömde vissa allmänna åligganden, bl. a. beträffande betalning av skadestånd. Om han förpliktats ersätta genom brottet uppkommen skada, är det sålunda enligt 6 § en skyldighet för honom att göra vad i hans förmåga står att fullgöra skadeståndsbetalningen.

Men den villkorliga domen kan också enligt 8 § förbindas med särskilda föreskrifter rörande den dömdes förhållande under prøvotiden såsom beträffande utbildning, arbetsanställning, vistelseort och bostad. Sådan föreskrift kan också avse den dömdes skyldighet att gälda ersättning för skada. Enligt 8 § andra stycket kan domstolen nämligen, där det finnes lämpligt, föreskriva att den dömde bör å tid och sätt som i domen anges söka fullgöra honom åliggande skyldighet att gälda ersättning för skada som har uppkommit genom brottet.

Om den villkorligt dömde åsidosätter sina skyldigheter enligt den vill-

korliga domen kan anståndet förklaras förverkat. Varning, förlängning av prøvotiden samt tillfälligt omhändertagande kan även ifrågakomma.

I förevarande motioner framföres önskemål om en sådan ändring av 8 § andra stycket att villkorligt dömda, som ålagts gälda ersättning för skada som uppkommit genom brottet, i större omfattning än som nu är fallet meddelas föreskrift om tid och sätt för gäldande av skadeståndet. Enligt motionärernas mening bör bestämmelsen ändras på sådant sätt att villkorlig dom regelmässigt förbindes med sådan föreskrift, såvida ej särskilda skäl talar däremot. I detta syfte begär motionärerna att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag i frågan.

Utgångspunkten för motionärerna är att skadeståndsföreskrift icke meddelas av domstolarna i den utsträckning som är påkallad och att en ökad användning endast kan förväntas efter lagändring.

Enligt vissa inhämtade uppgifter rörande de villkorligt dömda, som den 1 december 1959 stod under övervakning och vilkas prøvotid varat minst ett år, framgår, att omkring hälften eller 3 246 villkorligt dömda förpliktats utge skadestånd på grund av brott och att 12 procent av dessa erhållit betalningsföreskrift enligt 8 § andra stycket. Föreskrift om skadeståndsbetalning användes sålunda i relativt begränsad omfattning. Härav torde kunna slutas att det skulle innebära en genomgripande förändring om den ifrågavarande bestämmelsen skulle ges det innehåll motionärerna avser och villkorlig dom alltså som regel skulle förbindas med betalningsföreskrift.

Utskottet vill i likhet med flertalet hörda remissinstanser uttala sin förståelse för de strävanden som uppbär motionärernas framställning. Det är också utskottet angeläget att framhålla beydelsen av att den som dömts att ersätta genom brott förorsakad skada också i möjlig och lämplig utsträckning förmås att ersätta skadan, såväl med hänsyn till målsägandens berättigade intresse av att erhålla ersättning för liden skada som av kriminalpolitiska skäl. Det synes dock böra betonas att det icke kan ligga i samhällets intresse att driva sina strävanden på detta område med sådan skärpa att det motverkar önskemålet att den dömda kommer i ordnade levnadsförhållanden och vinner återanpassning till samhället. Skulle så ske skulle själva ändamålet med den villkorliga domen kunna förfelas. En sådan utveckling skulle ej heller vara förenlig med målsägarens intressen. Sist anförda synpunkter talar enligt utskottets uppfattning mot det mera rutinmässiga meddelande av betalningsföreskrifter som skulle bli en följd om motionärernas förslag genomfördes.

Vid remissbehandlingen av motionerna har framhållits att det för närvarande saknas organisatoriska resurser för att göra betalningsföreskrifter effektiva och att den avsedda reformen därför skulle kunna bli mera till skada än till nytta. Detta ger utskottet anledning understryka att en effektiv och sakkunnig övervakning är en väsentlig förutsättning för att det genom 1939 års lag införda systemet med föreskrifter skall fungera i enlighet med

lagstiftarens intentioner. Det måste finnas möjligheter att kontrollera att den dömda verkligen fullgör vad som ålagts honom. Därför är det av stor vikt att skyddskonsulentorganisationen erhåller erforderliga förstärkningar. Även nu berörda förhållande ger anledning till vissa betänkligheter gentemot den av motionärerna förordade reformen.

Motionärerna har hemställt om utredning rörande sitt reformförslag. Det bör då erinras om att frågan om betalning av skadestånd i samband med villkorlig dom nyligen ingående utretts genom strafflagberedningen samt att beredningens förslag i frågan efter remissbehandling för närvarande är föremål för beredning i justitiedepartementet och att ett lagförslag i ämnet väntas bli remitterat till lagrådet under innevarande år. Vid sådant förhållande anser utskottet att någon utredning enligt motionsyrkandet icke är påkallad. Det kan emellertid noteras att beredningen med den utformning dess förslag erhållit förutsatt att föreskrifter om tid och sätt för fullgörande av skadeståndsskyldighet kommer till rikligare användning än för närvarande.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,
att förevarande motioner, I: 447 och II: 564, icke måtte
föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 april 1960

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Ahlkvist, Branting, Per-Olof Hanson, Erik Svedberg, Arvidson, Fagerström och Svanström;

från andra kammaren: herr Landgren, fru Johansson, herr Edlund, fru Löfqvist, herr Larsson i Norderön, fru Lidman-Frostenson, fröken Bergegren och herr Larsson i Stockholm.

Särskilt yttrande

av herr *Edlund* och fru *Lidman-Frostenson*, vilka anfört:

»Den av motionärerna ifrågasatta föreskriften synes i princip väl motiverad. De av utskottsmajoriteten nämnda betänkligheterna synes icke vara av allvarigare natur och bör icke lägga hinder i vägen. Då emellertid lagförslag i ämnet, enligt vad som upplysts, väntas bli remitterat till lagrådet under innevarande år finner vi för närvarande ej skäl att bifalla den föreliggande motionen.»

Reservation

av herrar *Svanström* och *Larsson* i Norderön, vilka ansett, att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Enligt 1939 — — — (lika med utskottet) — — — skadeståndsbetalningen.

Men den — — — (lika med utskottet) — — — genom brottet.

Om den — — — (lika med utskottet) — — — även ifrågakomma.

I förevarande — — — (lika med utskottet) — — — i frågan.

Utgångspunkten för — — — (lika med utskottet) — — — efter lagändring.

Enligt vissa — — — (lika med utskottet) — — — med betalningsföreskrift.

Utskottet vill — — — (lika med utskottet) — — — av kriminalpolitiska skäl. Självfallet kan det icke bli tal om att driva strävandena på detta område på sådant sätt att det motverkar önskemålet att den dömde kommer i ordnade levnadsförhållanden och vinner återanpassning till samhället.

Vid remissbehandlingen av motionerna har framhållits att det för närvarande skulle saknas organisatoriska resurser — — — (lika med utskottet) — — — erhåller erforderliga förstärkningar.

Motionärerna har hemställt om utredning och förslag i syfte att villkorlig dom som regel förbindes med föreskrift att den dömde i lämplig omfattning gottgör den skada han åstadkommit. I den mån större eller mindre delar av detta utredningsarbete kan anses verkställt bör detta vara ägnat att påskynda möjligheterna att snabbt få fram förslag i ämnet. Utskottet fäster sådan vikt vid att förslag snarast framlägges att det anser sig böra i skrivelse till Kungl. Maj:t giva uttryck för denna sin uppfattning.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 447 och II: 564 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för riksdagen av förslag i syfte att villkorlig dom som regel förbindes med föreskrift att den dömde skall i lämplig omfattning gottgöra den skada han åstadkommit.»